

Rozhodčí řízení

Ani specifika rozhodčího řízení nemohou být argumentem pro závěr, že rozhodce nemusí dbát o předvídatelnost svého rozhodování. Překvapivost rozhodčího nálezu může být dána i v případě, kdy sice nejsou splněny podmínky pro poučení účastníků řízení podle ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř., ale kdy je originálním právním posouzením věci rozhodčím soudem účastníkům řízení odebrána možnost skutkově a právně argumentovat.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 23 Cdo 1814/2023-257 ze dne 31.7.2024)

Nejvyšší soud rozhodl v právní věci žalobkyně COMERZIA SOLUCIONES INTEGRALES DE COMERCIO ELECTRONICO SL, se sídlem v M., Španělské království, zastoupené Mgr. R.P., advokátem se sídlem v P., proti žalovaným 1) P. H., a 2) S. H., oběma zastoupeným Mgr. D.Č., advokátem se sídlem v P., o zrušení rozhodčího nálezu, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 1 Cm 45/2019, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 6. 2022, č. j. 3 Cmo 98/2021-166, ve znění opravného usnesení ze dne 10. 8. 2022, č. j. 3 Cmo 98/2021-175, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 6. 2022, č. j. 3 Cmo 98/2021-166, ve znění opravného usnesení ze dne 10. 8. 2022, č. j. 3 Cmo 98/2021-175, se zrušuje a věc se vrací Vrchnímu soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně (původně její právní předchůdkyně TABACMESA SA, španělské daňové identifikační číslo A-11905965) se podanou žalobou domáhala zrušení rozhodčího nálezu vydaného Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky dne 12. 8. 2019, sp. zn. Rsp 762/18, a to v rozsahu jeho výroků I a III (a na nich závislém výroku IV). Podle žalobkyně se rozhodčí doložka obsažená ve smlouvě o exkluzivitě uzavřené mezi právní předchůdkyní žalobkyně a žalovanými nevztahovala na vztah vycházející z předšmluvní odpovědnosti, kterou rozhodčí soud odůvodnil povinnost žalobkyně (její právní předchůdkyně) k plnění žalovaným. Dále žalobkyně uváděla, že rozhodčí soud napadeným nálezem uložil žalobkyni (její právní předchůdkyni) povinnost k plnění, které žalovaní (v rozhodčím řízení v postavení žalobců) vůbec nepožadovali, a žalobkyni (její právní předchůdkyni) byla navíc v rozhodčím řízení odňata možnost věc projednat před rozhodci. Ve věci tak byly podle žalobkyně naplněny důvody pro zrušení rozhodčího nálezu ve smyslu § 31 písm. b), e) a f) zákona č. [216/1994](#) Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění účinném ode dne 1. 12. 2016, dále jen „ZRR“.

2. Městský soud v Praze jako soud prvního stupně rozsudkem ze dne 26. 11. 2020, č. j. 1 Cm 45/2019-86, předmětný rozhodčí nález ve výše uvedeném rozsahu zrušil (výrok I) a uložil žalovaným povinnost nahradit žalobkyni náklady řízení (výrok II).

3. Soud prvního stupně vyšel ze skutkových zjištění, že právní předchůdkyně žalobkyně a žalovaní spolu dne 13. 1. 2016 uzavřeli smlouvu o exkluzivitě, kterou právní předchůdkyně žalobkyně garantovala žalovaným, že po dobu trvání období exkluzivity (tj. od podpisu smlouvy do dne 13. 4. 2016) neuzavře akviziční smlouvu o koupi akcií společnosti Slovenská plavba a prístavy – lodná osobná doprava, a. s., s žádnou třetí osobou, za což jí žalovaní zaplatili „poplatek za exkluzivitu“ ve

výši 300 000 EUR. Uvedená částka přitom měla pro případ uzavření akviziční smlouvy představovat zálohu na kupní cenu. Součástí smlouvy o exkluzivitě byla také doložka, že všechny spory vznikající z této smlouvy nebo v souvislosti s ní budou rozhodovány u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, dále jen „rozhodčí soud“, podle jeho řádu. K uzavření akviziční smlouvy mezi účastníky během období exkluzivity nedošlo, neboť žalovaní předchůdkyni žalobkyně neprokázali, že mají dostatek finančních prostředků. Předchůdkyně žalobkyně proto již v průběhu období exkluzivity hledala alternativní zájemce o koupi předmětných akcií, které nakonec prodala třetí osobě dne 27. 4. 2016.

4. Soud prvního stupně vycházel z toho, že žalovaní se žalobou u rozhodčího soudu domáhali jednak nároku na zaplacení smluvní pokuty ve výši 300 000 EUR za porušení smluvně garantované exkluzivity (žalovaní totiž tvrdili, že došlo k prodloužení období exkluzivity až do dne 26. 4. 2016), jednak nároku na vydání bezdůvodného obohacení ve výši 300 000 EUR, neboť poplatek za exkluzivitu představoval ve skutečnosti zálohu na kupní cenu, tedy plnění, jehož právní důvod v důsledku neuzavření akviziční smlouvy odpadl. Ujednání, podle něhož byla právní předchůdkyně žalobkyně oprávněna ponechat si poplatek za exkluzivitu, pokud se strany nedohodnou na kupní smlouvě nebo její neuzavření zavíní žalovaní, podle žalovaných představovalo neplatně sjednanou smluvní pokutu, neboť ze smlouvy o exkluzivitě nebylo patrné, jaké porušení povinnosti žalovaných měl tento smluvní nástroj sankcionovat. Rozhodčí soud v napadeném nálezu rozhodl tak, že k prodloužení období exkluzivity nedošlo, předchůdkyně žalobkyně ujednání o exkluzivitě neporušila, a nárok žalovaných na smluvní pokutu tak není dán. Rozhodčí soud rovněž neshledal, že by ujednání opravňující předchůdkyni žalobkyně ponechat si poplatek za exkluzivitu představovalo zakázané ujednání o smluvní pokutě. Dospěl však dále k závěru, že ze strany právní předchůdkyně žalobkyně došlo k „porušení předšmluvní odpovědnosti“. Neuzavření akviziční smlouvy totiž podle rozhodčího soudu zavinila právní předchůdkyně žalobkyně, a částku 300 000 EUR si proto není oprávněna ponechat. Rozhodčí soud k tomu uvedl, že ačkoliv předšmluvní odpovědnost „nebyla nabídnuta k projednání žádnou ze stran, zohlednil ji v rozhodčím nálezu“ (srov. bod 8 odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně).

5. Po právní stránce soud prvního stupně dospěl k závěru, že ve věci nebyly naplněny podmínky pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. f) ZRŘ, neboť předmětem řízení před rozhodčím soudem byl spor o to, zda žalovaným vzniklo právo na vrácení či zaplacení částky 300 000 EUR, a o tomto skutku rozhodčí soud rozhodl, byť tak učinil na základě odlišného právního posouzení, než jaké ve své žalobě navrhovali žalovaní. Soud prvního stupně dále neshledal, že by byl dán důvod pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. b) ZRŘ, neboť rozhodčí doložka se měla vztahovat mimo jiné na všechny spory vzniklé v souvislosti se smlouvou o exkluzivitě, mezi které náleží také projednávaná věc. Soud prvního stupně však dospěl k tomu, že ve věci byl dán důvod pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. e) ZRŘ, neboť rozhodčí soud posoudil žalobu žalovaných po právní stránce překvapivě, tedy způsobem, s nímž strany (zejména právní předchůdkyně žalobkyně) nebyly předem obeznámeny, a proti kterému tak nemohly právně argumentovat. Podle soudu prvního stupně tak rozhodčí soud pochybil, když původní žalobkyni v návaznosti na svůj odlišný právní názor neposkytl poučení podle § 118a odst. 2 o. s. ř., a v důsledku jeho pochybení nebyla původní žalobkyni poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat ve smyslu § 31 písm. e) ZRŘ.

6. Vrchní soud v Praze jako soud odvolací k odvolání všech účastníků napadeným rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu o zrušení předmětného rozhodčího nálezu ve výše uvedeném rozsahu zamítl a uložil žalobkyni povinnost nahradit žalovaným náklady řízení před soudy obou stupňů.

7. Odvolací soud po doplnění dokazování o celé znění předmětného rozhodčího nálezu a podání účastníků učiněná v rámci rozhodčího řízení vyšel ze skutkových závěrů soudu prvního stupně a ztotožnil se také s jeho právním posouzením v tom rozsahu, v jakém soud prvního stupně neshledal

důvod pro zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. b) a f) ZRŘ. Odvolací soud však dospěl k odlišnému závěru ve vztahu k námitce, že předchůdkyni žalobkyně byla odňata možnost věc projednat před rozhodci ve smyslu § 31 písm. e) ZRŘ. Podle odvolacího soudu totiž rozhodčí soud vycházel ze skutečností, které zjistil v průběhu rozhodčího řízení zcela spolehlivě, a proto nebyl povinen účastníky poučit podle § 118a odst. 2 o. s. ř., a možnost projednat věc před rozhodci tak nebyla žalobkyni odňata.

II. Dovolání a vyjádření k němu

8. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním, v němž vymezila čtyři otázky, pro jejichž řešení je podle jejího názoru dovolání přípustné. Podle žalobkyně:

a) odvolací soud nesprávně posoudil v rozhodování dovolacího soudu dosud neřešenou otázku, zda přisouzením částky 300 000 EUR na základě splnění podmínek před smluvní odpovědnosti rozhodčí soud odsoudil právní předchůdkyni žalobkyně k plnění, které žalovaní neučinili předmětem rozhodčího řízení;

b) se rozhodčí doložka nevztahuje na nároky vzniklé z před smluvní odpovědnosti. Dospěl-li odvolací soud k opačnému závěru, je jeho právní posouzení podle žalobkyně nesprávné a také v tomto případě se jedná o otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena;

c) odvolací soud nesprávně posoudil otázku, zda rozhodčí soud odňal její právní předchůdkyni možnost věc projednat před rozhodci v důsledku vydání překvapivého rozhodčího nálezu, přičemž uváděla, že odvolací soud se při řešení uvedené otázky odchytil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (představované např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 32 Odo 1528/2005, a ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4706/2010, či usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2251/2011);

d) lze odvolacímu soudu v neposlední řadě vytknout, že porušil její ústavně zaručené právo na spravedlivý proces, posoudil-li listinné důkazy provedené v řízení před soudem prvního stupně odlišně, než učinil soud prvního stupně, aniž by je však v rámci odvolacího řízení zopakoval. K tomu žalobkyně dodala, že otázka nutnosti zopakovat dokazování listinnými důkazy by měla být dovolacím soudem posouzena jinak, než byla v jeho rozhodování dosud posuzována (např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2017, sp. zn. 27 Cdo 1154/2017).

9. Žalobkyně z uvedených důvodů navrhla, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu (spolu s rozsudkem soudu prvního stupně) zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

10. Žalovaní ve vyjádření k dovolání odmítli dovolací argumentaci žalobkyně, označili její dovolání nejen za nepřípustné, ale též opožděné, a navrhli Nejvyššímu soudu, aby je odmítl.

III. Přípustnost dovolání

11. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2022 (viz čl. II a čl. XII. zákona č. [286/2021](#) Sb.).

12. Dovolání bylo podáno včas (k namítané opožděnosti dovolání srov. odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2023, č. j. 23 Cdo 1814/2023-252), osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř. Nejvyšší soud rovněž shledal, že dovolání obsahuje náležitosti vyžadované ustanovením § 241a odst. 2 o. s. ř., a zabýval se proto jeho přípustností.

13. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

14. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

15. Žalobkyně v dovolání nejprve namítá, že rozhodčí soud přisoudil žalovaným částku, která nebyla žalovanými žádána, neboť žalovaní v rozhodčím řízení požadovali částky 300 000 EUR jednak jako smluvní pokutu, jednak z titulu vypořádání bezdůvodného obohacení; plnění z titulu porušení předšmluvní odpovědnosti však nebylo předmětem rozhodčího řízení [§ 31 písm. f) ZRR].

16. Nejvyšší soud k otázce totožnosti skutku jako pojmu spjatého s principem vázanosti soudu žalobou zakotveného v ustanovení § 153 odst. 2 o. s. ř., jenž se přiměřeně prosazuje též v rozhodčím řízení [srov. § 30 a § 31 písm. f) ZRR; z judikatury srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3211/2010], již v minulosti vyložil, že posouzení skutku (skutkového děje) po právní stránce je vždy úkolem soudu; žalobce nemusí svůj nárok právně kvalifikovat, a pokud tak učiní, není soud jeho právním názorem vázán. Pouhá změna v právní kvalifikaci skutku proto není změnou žaloby (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 29 Odo 439/2002, ze dne 26. 1. 2024, sp. zn. 23 Cdo 3124/2022, či ze dne 27. 3. 2024, sp. zn. 23 Cdo 2313/2022).

17. V souladu s citovaným názorem, že posouzení skutku (skutkového děje) po právní stránce je vždy úkolem soudu, který představuje jeden z projevů zásady *iura novit curia* („soud zná právo“), je rovněž judikaturní linie zastávající závěr, že pokud soud rozhoduje o nároku na plnění na základě skutkových zjištění, umožňujících podřadit uplatněný nárok po právní stránce pod jinou hmotněprávní normu, než jak ji uvádí žalobce, je povinností soudu podle příslušných ustanovení věc posoudit a o nároku rozhodnout, a to bez ohledu na to, jaký právní důvod požadovaného plnění uvádí žalobce. Jestliže na základě zjištěného skutkového stavu lze žalobci přiznat plnění, kterého se domáhá, byť z jiného právního důvodu, než jak žalobce svůj nárok po právní stránce kvalifikoval, nemůže soud žalobu zamítnout, nýbrž musí žalobci plnění přiznat. Nepřípustným překročením návrhu a porušením dispoziční zásady řízení by bylo pouze přiznání jiného nebo většího plnění, než kterého se žalobce dle žalobního petitu domáhal, nebo přiznání plnění na základě jiného skutkového stavu, než který byl v žalobě vylíčen a byl předmětem dokazování (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1934/2001, uveřejněný pod číslem 78/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, či již shora citovaný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2024, sp. zn. 23 Cdo 2313/2022).

18. Taktéž Ústavní soud ve vztahu k dotčené problematice v obecné rovině uvedl, že aby byla totožnost skutku zachována, musí se i původní popis události v žalobě určitou měrou „překrývat“ s abstraktním popisem události v příslušné skutkové podstatě, tj. v daném popisu musí být obsažen in concreto alespoň některý z jejích právně relevantních prvků. Klíčovou otázkou je však míra této shody, resp. do jaké míry může žalobce změnit svá skutková tvrzení, aniž by tím došlo ke změně tzv. skutku. Obecně pak platí, že aby šlo o tentýž skutek, musí nově uváděné skutečnosti vycházet ze stejné životní události a alespoň co do své podstaty se shodovat s původně uváděnými, a to zejména ve vztahu k tzv. následku. Jediná životní událost (v obecném smyslu), resp. její popis v rámci skutkových tvrzení, může obsahovat více skutků, přičemž jim odpovídající nároky mohou stát vedle sebe (např. nárok na smluvní pokutu a na náhradu škody z porušení závazku), nebo relevantní může být pouze jeden ze skutků, jsou-li ve vzájemné konkurenci (např. nárok na vrácení bezdůvodného obohacení a na náhradu škody; srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. III. ÚS 2551/16). Totožnost skutku je přitom třeba posuzovat komplexně, konkrétně a s ohledem na zásadu, že žalobce není odpovědný za právní kvalifikaci skutkové podstaty (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2022, sp. zn. I. ÚS 543/22, a ze dne 24. 4. 2024, sp. zn. I. ÚS 3072/22).

19. V projednávané věci se žalovaní v rozhodčím řízení domáhali mimo jiné vrácení bezdůvodného obohacení představovaného částkou 300 000 EUR, kterou původní žalobkyni zaplatili jako zálohu na kupní cenu z akviziční smlouvy, k jejímuž uzavření však (z důvodů na straně právní předchůdkyně žalobkyně) nedošlo, a právní titul pro dané plnění proto zanikl. Rozhodčí soud jejich žalobě v daném rozsahu vyhověl, jelikož původní žalobkyně podle jeho názoru zapříčinila neuzavření předmětné kupní smlouvy, a nebyla tak vzhledem k předšmluvní odpovědnosti oprávněna si poskytnutou zálohu ponechat ani jako smluvní pokutu. Odvolací soud za daných okolností potvrdil závěr soudu prvního stupně, z jehož odůvodnění je patrné, že právní posouzení rozhodčího soudu vycházelo z téže životní události a totožnost skutku byla zachována, neboť žalovaní se v obecné rovině domáhali právě vrácení částky 300 000 EUR zaplacené za účelem uzavření akviziční smlouvy, k němuž však nedošlo; rozhodčí soud dospěl toliko k odlišnému právnímu posouzení věci, přičemž právním posouzením navrženým žalovanými vázán nebyl. Z výše uvedeného je patrné, že závěry soudů nižších stupňů jsou s výše uvedenou judikaturou v souladu, a proto první námitka žalobkyně přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nezakládá.

20. Žalobkyně dále zpochybňuje závěr odvolacího soudu, který se ztotožnil s posouzením soudu prvního stupně, podle něhož se rozhodčí doložka obsažená ve smlouvě o exkluzivitě vztahuje také na nároky vyplývající z předšmluvní odpovědnosti. Žalobkyně tak ve skutečnosti zpochybňuje výsledek výkladu projevu vůle (rozhodčí doložky) učiněného soudy nižších stupňů. Nejvyšší soud však již v usneseních ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. 32 Cdo 192/2014, a ze dne 28. 4. 2014, sp. zn. 32 Cdo 952/2014, vysvětlil, že výsledek, k němuž odvolací soud dospěl na základě zjištěného skutkového stavu věci a za užití zákonných interpretačních pravidel při odstraňování pochybností o obsahu právního úkonu (o skutečné vůli stran jím projevené), jež se uplatní také v případě výkladu rozhodčí doložky (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2016, sp. zn. 25 Cdo 4840/2014, či ze dne 13. 5. 2020, sp. zn. 23 Cdo 2404/2019), není řešením otázky hmotného práva v intencích § 237 o. s. ř., jež by bylo možno porovnávat s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu. Od ustálené judikatury by se odvolací soud mohl odchýlit pouze v postupu, jímž k takovému výsledku (k závěru o obsahu právního jednání) dospěl, např. že by nevyužil příslušné výkladové metody či že by jeho úvahy při jejich aplikaci byly zatíženy chybou v logice. O takový případ se v projednávané věci nejedná a ani z dovolání nevyplývá, že by žalobkyně takové pochybení odvolacímu soudu vytýkala. Dovolání proto není podle § 237 o. s. ř. přípustné ani pro řešení druhé námitky žalobkyně.

21. Přípustnost dovolání nezakládá ani čtvrtá námitka žalobkyně, podle níž by měla být otázka, zda je odvolací soud povinen opakovat dokazování listinnými důkazy v případě, že na jejich základě dospěl k odlišnému skutkovému závěru oproti soudu prvního stupně, posouzena jinak, než jak Nejvyšší soud učinil např. v rozsudku ze dne 23. 10. 2017, sp. zn. 27 Cdo 1154/2017. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud shrnul svou dosavadní rozhodovací praxi (představovanou zejména rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 23 Cdo 588/2012, či ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. 21 Cdo 353/2013, a v nich citovanou judikaturou), podle níž mimo jiné platí, že u důkazních prostředků listinných (§ 129 o. s. ř.) je vliv skutečností nezachytitelných v protokolu o jednání na hodnocení jejich věrohodnosti vyloučen, a proto není porušením zásady přímosti občanského soudního řízení, vyvodil-li z nich odvolací soud jiné skutkové závěry než soud prvního stupně, aniž je sám znovu předepsaným procesním způsobem zopakoval, příp. doplnil; skutková zjištění odvolacího soudu, odlišná od skutkového závěru soudu prvního stupně, lze tedy považovat za podložená – tj. respektující zásady dokazování v odvolacím řízení. Nejvyšší soud si přitom není vědom důvodu, proč by se měl od uvedeného závěru odchýlit, a žádný takový důvod se nepodává ani z dovolací argumentace žalobkyně.

22. V projednávané věci navíc uvedená námitka žalobkyně není přílehavá, neboť odvolací soud nedospěl na základě žalobkyní zmiňovaných listinných důkazů (podání žalovaných učiněných v průběhu rozhodčího řízení) k odlišným skutkovým závěrům oproti soudu prvního stupně, nýbrž

posoudil zjištěný skutkový stav po právní stránce jiným způsobem, než jak učinil soud prvního stupně. Uvedená námitka se tak míjí s právním posouzením odvolacího soudu, a proto přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nemůže založit (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 1999, sp. zn. 2 Cdon 808/97, uveřejněné pod číslem 27/2001 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2021, sp. zn. 23 Cdo 2115/2021) Jelikož odvolací soud neučinil z výše uvedených důkazů jiná skutková zjištění než soud prvního stupně, nelze přisvědčit ani tvrzení žalobkyně, že odvolací soud zasáhl do jejího ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces či že by postupoval v rozporu se závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 14. 12. 2022, sp. zn. I. ÚS 3477/21.

23. Dovolání je však podle § 237 o. s. ř. přípustné pro posouzení otázky, zda rozhodčí soud vydáním rozhodčího nálezu na základě právního názoru, který nebylo možné s ohledem na dosavadní průběh řízení očekávat, odňal straně možnost projednat věc před rozhodci ve smyslu § 31 písm. e) ZRŘ, neboť odvolací soud se při jejím řešení odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

IV. Důvodnost dovolání a právní úvahy dovolacího soudu

24. Dovolání je důvodné.

25. Právní posouzení věci je činnost soudu spočívající v podřazení zjištěného skutkového stavu pod hypotézu (skutkovou podstatu) vyhledané právní normy, jež vede k učinění závěru, zda a komu soud právo či povinnost přizná, či nikoliv.

26. Nesprávným právním posouzením věci je obecně omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutková zjištění), tj. jestliže věc posoudil podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Rozhodná právní úprava

27. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, dále jen „Listina“, každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

28. Podle § 118a odst. 2 o. s. ř. má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovy právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vyličení rozhodných skutečností; postupuje přitom obdobně podle odstavce 1.

29. Podle § 18 ZRŘ strany mají v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv.

30. Podle § 30 ZRŘ nestanoví-li zákon jinak, užijí se na řízení před rozhodci přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu.

31. Podle § 31 písm. e) ZRŘ soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí nález, jestliže straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat.

K zákazu překvapivých rozhodnutí obecně

32. Z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny plyne mimo jiné i zákaz překvapivých rozhodnutí (srov. nález Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1247/20). Podle judikatury Ústavního soudu jde o překvapivé rozhodnutí mimo jiné tehdy, nedostanou-li účastníci řízení příležitost vyjádřit se k odlišnému hodnocení důkazů nebo k odlišnému právnímu hodnocení. Zákaz

překvapivých rozhodnutí neznamena, že by účastníci řízení měli vždy znát závěry soudu ještě předtím, než soud vynese rozhodnutí. Znamená však, že účastníci řízení musí mít možnost účinně argumentovat ke všem otázkám, na jejichž řešení bude rozhodnutí soudu spočívat. Účastníkům řízení by mělo být zřejmé, které otázky jsou pro řešení věci relevantní, ať už jde o otázky skutkové nebo právní. Je třeba jim umožnit, aby se ke všem těmto otázkám mohli vyjádřit a aby mohli účinně uplatnit své argumenty. Je proto nezbytné, aby soud účastníky řízení poučil, hodlá-li vycházet z jiné právní úpravy, jiného právního posouzení či z jiných skutkových zjištění, než mohou účastníci řízení předvídat vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení. Opačný postup je v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, který zaručuje právo na soudní ochranu (srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2013, sp. zn. I. ÚS 3271/12, ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 2315/15, ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. IV. ÚS 233/17, ze dne 1. 9. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1247/20, nebo ze dne 24. 4. 2024, sp. zn. IV. ÚS 3072/22).

33. Základem právní úpravy zabráňující v oblasti civilního řízení vydávání překvapivých rozhodnutí je bezesporu ustanovení § 118a o. s. ř. Z ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu vyplývá, že ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. slouží tomu, aby účastníci tvrdili rozhodné skutečnosti (splnili povinnost tvrzení) a aby označili důkazy způsobilé tato tvrzení prokázat (splnili povinnost důkazní). Účelem této poučovací povinnosti je zabránit tomu, aby se účastník nedozvěděl až z rozhodnutí pro něho nepříznivého, tedy překvapivě, že podle hodnocení soudu neunesl břemeno tvrzení či důkazní břemeno, a aby měl příležitost doplnit chybějící tvrzení či navrhnout další důkazy (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2003, sp. zn. 21 Cdo 121/2003, jakož i na něj navazující judikaturu Nejvyššího soudu, představovanou např. usnesením ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2251/2011, či usnesením ze dne 29. 9. 2022, sp. zn. 23 Cdo 15/2022). Ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř. pak míří speciálně na situace, kdy účastník nevyličil všechny skutečnosti rozhodné pro právní posouzení věci z toho důvodu, že je z pohledu jím zvažovaného právního posouzení, odlišného od právního posouzení věci soudem, za právně významné nepovažoval. Jsou-li však dosavadní tvrzení (a navržené důkazy) postačující i pro objasnění skutkového stavu věci rozhodného z hlediska hypotézy právní normy zvažované soudem, není k poučení podle ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř. důvod (srov. již citované usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2003, sp. zn. 21 Cdo 121/2003, a dále např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4706/2010, nebo ze dne 21. 11. 2023, sp. zn. 23 Cdo 3073/2022).

34. K naplnění zásady předvídatelnosti rozhodnutí jako komponenty práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ovšem neslouží pouze úprava tzv. poučovací povinnosti soudu podle § 118a o. s. ř., neboť ta nepokrývá veškeré situace, jež mohou mít za následek vydání překvapivého rozhodnutí (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4706/2010). Za překvapivé (nepředvídatelné) je v ustálené rozhodovací praxi Nejvyššího soudu považováno dále i takové rozhodnutí, jež z pohledu předcházejícího řízení originálním způsobem posuzuje rozhodovanou věc a jehož přijetím je účastník řízení zbaven možnosti skutkově a právně argumentovat [srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2007, sp. zn. 22 Cdo 2125/2006, a ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 32 Cdo 1019/2009, či navazující judikaturu Nejvyššího soudu představovanou např. rozsudky ze dne 15. 1. 2020, sp. zn. 32 Cdo 3549/2019, a ze dne 31. 3. 2023, sp. zn. 23 Cdo 2051/2022].

35. Z uvedeného je zřejmé, že problematika překvapivých rozhodnutí v civilním řízení přesahuje judikatorně ustálený výklad ustanovení § 118a o. s. ř., které má povahu poučení o procesních právech a povinnostech a které představuje konkretizaci obecné poučovací povinnosti soudu zakotvené v § 5 o. s. ř. (srov. PULKRÁBEK, Z. Zákaz překvapivého rozhodnutí: buď - anebo. Právní rozhledy, 2019, č. 11, s. 381 a násl.). Čl. 36 odst. 1 Listiny ovšem klade nad rámec poučení o procesních právech a povinnostech rovněž požadavek, aby se účastníci řízení měli možnost vyjádřit k aplikaci jiné právní normy nebo k jinému právnímu posouzení věci ze strany soudu, než jaké mohli na základě dosavadního průběhu řízení očekávat, a to i přesto, že soudu nevznikla povinnost poskytnout

účastníkům poučení podle § 118a odst. 2 o. s. ř., neboť měl za to, že jeho odlišný právní názor nevyžaduje doplnění tvrzených skutečností (a navržení důkazů). Jen tak může dojít k naplnění Ústavou garantovaného požadavku artikulovaného ve shora citované judikatuře Ústavního soudu, že účastníkům řízení by mělo být zřejmé, které otázky jsou pro řešení věci relevantní, ať už jde o otázky skutkové nebo právní. Je proto třeba účastníkům umožnit, aby se ke všem otázkám, na nichž bude rozhodnutí spočívat, mohli vyjádřit a aby k nim mohli účinně uplatnit své argumenty.

36. Ze zákazu překvapivých rozhodnutí, jenž se opírá o čl. 36 odst. 1 Listiny, tak vyplývá povinnost soudu upozornit strany řízení na možnost jiného, v řízení jimi dosud neuvažovaného právního posouzení věci, a dát jim příležitost, aby se k němu po skutkové i právní stránce vyjádřily (srov. obdobně PULKRÁBEK, Z. Zákaz překvapivého rozhodnutí: buď - anebo. Právní rozhledy, 2019, č. 11, s. 381 a násl., dále též MAZEL, F. Právní rozhovor soudu a stran v civilním procesu. Časopis pro právní vědu a praxi, 2020, roč. XXVIII, č. 2, s. 274-277, či LAVICKÝ, P. In: LAVICKÝ, P., DOBROVOLNÁ, E., DVOŘÁK, B. Civilní právo procesní. Díl první. Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2023, s. 77). Účelem takové upozorňovací povinnosti soudu je zabránit tomu, aby se strana dozvěděla až z rozhodnutí pro ni nepříznivého, tedy překvapivě, že podle hodnocení soudu byla pro rozhodnutí věci rozhodná jiná právní úprava, případně jiné právní posouzení věci, než o kterém uvažovala nebo které měla pro rozhodnutí věci vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení za relevantní.

K zákazu překvapivých rozhodnutí v rozhodčím řízení zvláště

37. Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4706/2010, dovodil, že zákaz překvapivých rozhodnutí se uplatní i v rozhodčím řízení. Ke stejnému závěru dospěl i Ústavní soud v nálezu ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/07, v němž zdůraznil, že vyloučení nepředvídatelnosti v rozhodování rozhodců je o to naléhavější, že rozhodčí řízení je zásadně jednoinstanční (viz § 27 ZRŘ), což stranám znemožňuje alespoň následně reagovat na překvapivý právní názor. Rozhodce nemůže být pouze pasivním činitelem, ale způsobem vedení řízení musí zajistit, aby jeho rozhodnutí nebylo překvapivé.

38. V odkazovaném rozsudku ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4706/2010, k tomu Nejvyšší soud doplnil, že poučovací povinnost rozhodce není v rozporu s povahou rozhodčího řízení, resp. jinak řečeno, ani specifika rozhodčího řízení nemohou být argumentem pro závěr, že rozhodce nemusí dbát o předvídatelnost svého rozhodování. Nejvyšší soud označeném rozsudku dále uvedl, že nemůže obstát názor, podle něhož překvapivost rozhodnutí není zákonným důvodem zrušení rozhodčího nálezu, resp. že poučení o jiném možném než stranami zvažovaném právním posouzení, s nímž se nepojí potřeba doplnit skutkový stav věci, je zbytečnou formalitou ve smyslu ustanovení § 19 odst. 2 ZRŘ a že absence takového poučení neopodstatňuje závěr, že straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat ve smyslu ustanovení § 31 písm. e) ZRŘ.

39. Rovněž v rozhodčím řízení musí být z hlediska naplnění zásad spravedlivého procesu stranám zřejmé, jak může rozhodce jejich věc po právní stránce hodnotit, neboť teprve na základě toho si strany mohou udělat úsudek, jaké skutečnosti či právní argumenty jsou pro věc významné a případně je do řízení vnést. Bez takového upozornění rozhodce by nemuselo být stranám zřejmé, na kterých prostředcích obrany či útoku svůj postup v řízení založit, a ve svém důsledku by tím bylo rovněž ztíženo naplnění účelu řízení, který spočívá - i v řízení před rozhodci - v první řadě ve spravedlivé ochraně subjektivních soukromých práv a oprávněných zájmů stran (srov. § 1 o. s. ř. ve spojení s § 30 ZRŘ).

Přeshraniční srovnání k problematice překvapivých rozhodčích nálezů

40. Z komparativní analýzy Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2024 vyplývá, že obdobným způsobem se

k problematice překvapivých rozhodčích nálezů přistupuje i v jurisdikcích dalších členských států Evropské unie.

41. V Belgii je relevantní právní úprava obsažena v čl. 1699 soudního řádu (Code judiciaire/Gerechdelijk Wetboek/Gerichtsgesetzbuch) z roku 1967. Uvedené ustanovení upravuje základní pravidla rozhodčího řízení, zejména zásadu rovnosti zbraní a zásadu kontradiktornosti. Prostřednictvím zásady kontradiktornosti je stranám rozhodčího řízení poskytována ochrana před překvapivými rozhodnutími rozhodčího senátu, která nejsou založena na žádných skutkových nebo právních argumentech stran a k nimž strany neměly možnost se vyjádřit. Zásada kontradiktornosti vyžaduje nejen to, aby vše, co bylo stranou předloženo rozhodčímu senátu, bylo současně předloženo druhé straně (horizontální aspekt), ale také to, že rozhodčí senát nesmí rozhodnout o otázce, která nebyla stranami vznesena nebo projednána (vertikální aspekt). [srov. DE RUYSSCHER, M. Gelijkheid en tegenspraak (commentaar bij artikel 1699 Ger.W.). In: Gerechdelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer. Malines: Kluwer, 2023, s. 5]. V zásadě by tak rozhodci neměli například přijímat novou právní kvalifikaci určitých skutečností nebo nároku vzneseného stranou, aniž by znovu otevřeli rozpravu a umožnili stranám předložit své argumenty (VERBRUGGEN, C. Recourse against Arbitral Award. In: Arbitration in Belgium. A Practitioner's Guide. Alphen aan den Rijn: Kluwer, 2016, s. 470). Za překvapivé rozhodnutí porušující zásadu kontradiktornosti (právo na obhajobu) však lze považovat pouze takové rozhodnutí, v němž rozhodčí senát rozhoduje na základě skutečností nebo argumentů, o nichž strany s ohledem na průběh jednání nemohly (rozumně) předpokládat, že je rozhodčí senát vezme v úvahu, a o kterých tak nemohly jednat [obdobně DRAYE, M. De vernietiging van arbitrale uitspraken naar Belgisch recht. In: VANDENBUSSCHE, W., DE MEULEMEESTER, D., FONCKE, V., TACK, S. (eds.). Arbitrage, bemiddeling en andere vormen van conflictafhandeling: vandaag en morgen. Malines: Kluwer, 2023, s. 178].

42. Ve Finsku se obecná problematika zákazu překvapivých rozhodnutí koncentruje v čl. 21 tamní Ústavy. Pro účely rozhodčího řízení danou otázku upravuje § 22 finského zákona o rozhodčím řízení (Laki välimiesmenettelystä/Arbitration Act) z roku 1992 tím způsobem, že rozhodci musí stranám rozhodčího řízení poskytnout dostatečnou příležitost k přednesení jejich případu. Pokud rozhodci některé ze stran takovou příležitost k přednesení věci neposkytnou, zakládá to možnost dotčené strany podat k soudu žalobu o zrušení rozhodčího nálezu podle § 41 odst. 1 čtvrté odrážky finského zákona o rozhodčím řízení.

43. Pro právní úpravu ve Francii jsou rozhodná zejména ustanovení čl. 7 odst. 1 a čl. 1464 civilního řádu soudního (Code de procédure civile). Prvně jmenované ustanovení stanoví, že soudce nesmí své rozhodnutí postavit na skutečnostech, které účastníci řízení netvrdili. Podle čl. 1464 civilního řádu soudního se tato zásada, stejně jako všechny ostatní vůdčí zásady, vztahuje i na rozhodčí řízení. Uvedené však rozhodcům nebrání, aby stranami rozhodčího řízení tvrzené skutečnosti sami právně kvalifikovali. Uvedou-li právní kvalifikaci samy strany řízení, nebrání to rozhodcům, aby uplatněný nárok či námitky překvalifikovali, ovšem pouze po předchozím projednání se stranami. Porušení zákazu překvapivých rozhodnutí pak i podle francouzského práva představuje důvod pro zrušení rozhodčího nálezu, a to konkrétně podle čl. 1492 odst. 2 civilního řádu soudního.

44. V Německu je úprava rozhodčího řízení zakotvena v ustanoveních §§ 1025 až 1066 civilního řádu soudního (Zivilprozessordnung) z roku 1877. Podle § 1042 odst. 1 civilního řádu soudního musí být se stranami řízení zacházeno stejně a každé straně musí být poskytnuto účinné a spravedlivé slyšení. V tomto ohledu se jedná o odraz práva na právní slyšení (Recht auf rechtliches Gehör) upraveného v čl. 103 odst. 1 německého Základního zákona (Grundgesetz). Součástí (komponentou) tohoto práva je rovněž ochrana strany řízení před překvapivými rozhodnutími. Otázka překvapivého rozhodnutí však vždy závisí na okolnostech konkrétního případu. Překvapivost rozhodnutí pro rozpor s čl. 103 odst. 1 Základního zákona je třeba předpokládat tehdy, je-li rozhodnutí založeno na stanovisku, které

nebylo předem sděleno a které by ani uvědomělý a znalý účastník řízení nemusel očekávat, nebo odchýlí-li se soud bez předchozího upozornění od dříve vysloveného právního názoru. Překvapivost rozhodnutí je důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu, a to buď podle § 1059 odst. 2 bodu 1 civilního řádu soudního (odnětí práva být slyšen), nebo podle § 1059 odst. 2 bodu 2 písm. b) civilního řádu soudního (rozpor s veřejným pořádkem).

45. Nizozemská právní úprava zákazu překvapivých rozhodčích nálezů vychází z čl. 1036 odst. 2 tamního civilního řádu soudního (Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering) z roku 1986. Uvedený článek upravuje nejen rovnost stran rozhodčího řízení, ale též právo stran na právní slyšení. Podle nizozemské právní úpravy rozhodce může, stejně jako soudce, s ohledem na skutkový stav aplikovat právní důvody (rechtsgrondslagen), na které se žádná ze stran neodvolávala (čl. 1054 odst. 1 a 2 nizozemského občanského soudního řádu). Nemůže tak však učinit bez konzultace se stranami, pokud by takový postup vedl k překvapivému rozhodnutí (čl. 1036 odst. 2 nizozemského občanského soudního řádu). Rozhodčí nález, jehož překvapivost je dostatečně závažná, představuje porušení veřejného pořádku, a je tedy možné podle čl. 1065 odst. 1 písm. e) nizozemského civilního řádu soudního dosáhnout jeho zrušení.

46. Slovinské právo upravuje v čl. 21 zákona o rozhodčím řízení (Zakon o arbitraži) zásadu rovnosti stran rozhodčího řízení, jakož i právo strany být slyšen. Porušení práva strany rozhodčího řízení být slyšen před rozhodci představuje důvod zrušení rozhodčího nálezu podle čl. 40 odst. 2 bodu 1 druhé odrážky zákona o rozhodčím řízení.

47. V Rakousku stanoví § 594 odst. 2 civilního řádu soudního (Zivilprozessordnung) z roku 1895, že se stranami rozhodčího řízení má být jednáno férově (věta první) a že strany rozhodčího řízení mají právo na právní slyšení (věta druhá). Odborná literatura k tomu uvádí, že posléze uvedené ustanovení je nutno vykládat v úzké návaznosti na pojem práva na právní slyšení (Recht auf rechtliches Gehör), jak je obsažen v čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, dále jen „Evropská úmluva“ (srov. AUERNIG, K. Das Überraschungsverbot. Verhinderung und Bekämpfung von Überraschungsentscheidungen im Zivilprozess und im Schiedsverfahren. Wien: Verlag Österreich, 2020, s. 152–154). Rozhodčí smlouva je chápána jako zřeknutí se jedné z komponent práva na spravedlivý proces (tj. práva na přístup k soudu) podle čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy, neznamená však rezignaci na jiné součásti práva na spravedlivý proces, které představují „jádro“ uvedeného ustanovení a kterých se strany nemohou smluvně vzdát (srov. Tamtéž, s. 160, dále též rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 2. 1999 ve věci Osmo Suovaniemi a ostatní proti Finsku, stížnost č. 31737/96). I v rozhodčím řízení představuje právo na právní slyšení určitý minimální standard ochrany, který musí být stranám rozhodčího řízení zajištěn. Zákaz překvapivých rozhodnutí (Überschungsverbot) tvoří nepochybně součást práva na právní slyšení, a jeho porušení tak představuje důvod zrušení rozhodčího nálezu soudem podle § 611 odst. 2 bodu 2 rakouského civilního řádu soudního. Otázkou však zůstává, jak obecně pojem překvapivého rozhodnutí vymezit. Rozhodující bude hledisko, zda v konkrétním případě rozhodčího řízení mohla strana očekávat, že rozhodčí soud bude v rozhodnutí posuzovat určitou právní otázku jako pro rozhodnutí zásadní (AUERNIG, K. Das Überraschungsverbot. Verhinderung und Bekämpfung von Überraschungsentscheidungen im Zivilprozess und im Schiedsverfahren. Wien: Verlag Österreich, 2020, s. 232).

Judikatura k Vzorovému zákonu o mezinárodní obchodní arbitráži

48. Důvodová zpráva k ZRŘ uvádí, že „[v] míře, která je únosná pro současné právní a ekonomické poměry České republiky, byla recipována některá ustanovení tzv. Vzorového zákona o mezinárodní obchodní arbitráži (dále jen "Vzorový zákon"), který byl sjednán ve Vídni v r. 1985“. To se týká jak ustanovení § 18 ZRŘ, jehož předobrazem byl čl. 18 Vzorového zákona (ve znění „The parties shall be treated with equality and each party shall be given a full opportunity of presenting his case“), tak

ustanovení § 31 písm. e) ZRR, které bylo bezpochyby inspirováno čl. 34 odst. 2 písm. a) bod ii) Vzorového zákona (ve znění „An arbitral award may be set aside by the court specified in article 6 only if: the party making the application furnishes proof that: the the party making the application was not given proper notice of the appointment of an arbitrator or of the arbitral proceedings or was otherwise unable to present his case“).

49. V materiálu vydaném Komisí OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) v roce 2012 (UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration; dostupné na:

<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/mal-digest-2012-e.pdf>)

je obsažena i vybraná judikatura k problematice tzv. překvapivých rozhodnutí rozhodčích soudů. K čl. 18 Vzorového zákona je odkazováno na rozhodnutí anglického soudu, který uzavřel, že „rozhodčí soud musí stranám poskytnout příležitost předložit argumenty ke všem 'podstatným stavebním prvkům' nálezu rozhodčího soudu. Nestalo-li se to tak, musí být rozhodčí nálezy pro takovou vadu zrušen.“ [srov. OAO Northern Shipping Company v. Remolcadores de Marin Sl, Court of Appeal, Commercial Court, England, 27 July 2007, 2 Lloyd's Rep 302, [2007] EWHC 1821 (Comm)]. Závěr, že strany rozhodčího řízení mají právo rozumně předvídat závěry rozhodčího soudu, se odráží také ve věci projednávané švýcarským Spolkovým soudem (Bundesgericht), který zrušil rozhodčí nálezy na základě toho, že rozhodčí soud založil své rozhodnutí na legislativním ustanovení, které bylo vzhledem k okolnostem rozhodčího řízení „zjevně neaplikovatelné“, a jeho použití proto nemohlo být stranami předvídáno. Spolkový soud na tomto základě rozhodl, že rozhodčí soud tímto postupem zbavil žalobce jeho práva na právní slyšení [srov. Federal Supreme Court, Switzerland, Decision of 9 February 2009, Decision 4 A_400/2008, (ASA Bull. 3/2009, p. 495)].

50. Rovněž Nejvyšší soud provincie Quebec měl za to, že rozhodčí soud porušil právo stran na právní slyšení, byl-li rozhodčí nálezy založen na právním názoru, který nebyl projednán se stranami řízení, které tak proti němu nemohly vznést žádné argumenty ani v tomto ohledu předložit důkazy [CLOUT case No. 1049 (Louis Dreyfus S.A.S. v. Holding Tusculum B.V., Superior Court of Quebec, Canada, 8 December 2008), (2008) QCCS 5903 (CanLII)]. Vrchní soud v Aucklandu (Nový Zéland) vyžadoval od strany, která se dožadovala zrušení rozhodčího nálezu, aby zaprvé prokázala, že rozumný účastník rozhodčího řízení v postavení žalobce nemohl předpokládat, že rozhodčí soud odůvodní svůj nálezy tímto způsobem, a zadruhé, že kdyby strana s přiměřeným předstihem věděla o tomto názoru, bylo by možné přesvědčit rozhodčí soud, aby dospěl k jinému výsledku /CLOUT case No. 658 [Trustees of Rotoaira Forest Trust v. Attorney-General, High Court (Commercial List) Auckland, New Zealand 30 November 1998], (1999) 2 NZLR 452/.

51. Rovněž tento stručný výběr judikatury ukazuje, že i v poměrech jurisdikcí inspirovaných Vzorovým zákonem se uplatňuje (byť s dílčími rozdíly) princip zákazu překvapivých rozhodnutí rozhodčího soudu. Mezi překvapivá jsou počítána zvláště taková rozhodnutí rozhodčích soudů, která zbavují strany možnosti posoudit, jaké skutkové a právní argumenty jsou pro věc významné a případně je do řízení vnést.

Posouzení v poměrech projednávané věci

52. V projednávané věci rozhodčí soud posoudil nárok žalovaných po právní stránce způsobem, který nebyl uveden v rozhodčí žalobě a o kterém neuvažovala žádná ze stran rozhodčího řízení. V odůvodnění svého nálezu sám rozhodčí soud podle zjištění soudů nižších stupňů uvedl, že shledal podmínky předsmulvné odpovědnosti na straně (právní předchůdkyně) žalobkyně, a ačkoliv takové právní posouzení nebylo nabídnuto k projednání žádnou ze stran rozhodčího řízení, ve svém rozhodnutí ji zohlednil (srov. bod 8 odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně). Odvolací soud v rámci přezkumu rozhodčího nálezu ve smyslu ustanovení § 31 písm. e) ZRR i přes tuto skutečnost dospěl k závěru, že rozhodčí soud se nedopustil žádného procesního pochybení, neboť účastníci měli

rovnou příležitost k uplatnění procesních práv ve smyslu ustanovení § 18 ZRŘ a rozhodčímu soudu nevznikla povinnost účastníky poučit podle ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř.

53. Odvolací soud však v napadeném rozsudku nijak nezohlednil výše citovaný judikaturní závěr, že překvapivost rozhodčího nálezu může být dána i v případě, kdy sice nejsou splněny podmínky pro poučení účastníků řízení podle ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř., ale kdy je originálním právním posouzením věci rozhodčím soudem účastníkům řízení odebrána možnost skutkově a právně argumentovat (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4706/2010, jakož i další judikaturu citovanou v bodu 34 shora). O takový případ se přitom jednalo i v projednávané věci, neboť úvaha, podle níž nárok žalovaných proti právní předchůdkyni žalobkyně mohl být založen také její předšmluvní odpovědností, nebyla před vydáním rozhodčího nálezu zmíněna rozhodčím soudem ani žádnou ze stran rozhodčího řízení. Právní předchůdkyně žalobkyně proto nemohla na toto právní posouzení věci řádným způsobem reagovat.

54. V intencích shora citované judikatury Nejvyššího soudu bylo v konkrétních podmínkách řešené věci povinností rozhodčího soudu upozornit strany rozhodčího řízení (zejména právní předchůdkyni žalobkyně) na možnost jiného, v řízení stranami dosud neuvažovaného právního posouzení věci, a dát jim tak příležitost, aby se k němu po skutkové i právní stránce vyjádřily. Jestliže tak rozhodčí soud neučinil, neposkytl tím předchůdkyni žalobkyně možnost věc před rozhodci projednat ve smyslu § 31 písm. e) ZRŘ. Měl-li pak odvolací soud za to, že povinnost rozhodčího soudu upozornit strany řízení na jiné možné právní posouzení projednávané věci nebyla dána, a k odnětí možnosti strany věc před rozhodci projednat tak nedošlo, odchýlil se tím od shora citované ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a jeho rozhodnutí je proto nesprávné.

55. Vzhledem k přípustnosti dovolání Nejvyšší soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. dále zkoumal, zda řízení nebylo postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., respektive jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a shledal, že řízení takovými vadami zatíženo nebylo.

V. Závěr

56. Nejvyšší soud vzhledem k výše uvedenému napadený rozsudek odvolacího soudu v části, jíž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně, včetně navazující části o nákladech řízení podle ustanovení § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil, a věc mu podle ustanovení § 243e odst. 2 věta první o. s. ř. vrátil k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)

- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)